

Motion till riksdagen 2009/10:Ju375

av **Helena Bargholtz (fp)**

Avpolitiserade nämndemännen

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning om tillsättningsförfarande när det gäller nämndemän.

Motivering

För att de allsidiga medborgerliga värderingarna skall komma fram i domstolsavgöranden krävs en bred sammansättning av nämndemannakåren med avseende på kön, etnisk bakgrund och utbildning. I dag speglar inte kåren ett tvärsnitt av befolkningen. Enligt rätttegångsbalken skall nämndemännen ha en allsidig sammansättning i förhållande till ålder, kön och yrke. Att detta i praktiken inte är fallet är tyvärr sedan länge känt.

Nämndemän utses av fullmäktige i kommunerna, landstingen och regionerna. Nomineringarna sker genom partiernas valberedningar. Partipolitiseringen har lett till att även nämndemännen utses efter sträng partipolitisk proportionalitet. Medelåldern är hög. Många sitter länge. Det är inte ovanligt att en persons politiska gärning avslutas med det hedersamma uppdraget att vara nämndeman. Det är ett erkännande för lång och trogen tjänst i partiet, en trevlig och delvis lömande fritidssysselsättning för en kanske pensionerad person. Det behöver inte vara orimligt i sig, men det är orimligt om detta är fallet för en majoritet.

Medborgare utan partimedlemskap är i realiteten utestängda från nämndemannasysslan. Kravet på allsidighet och medborgerligt inflytande i domstolarna tillgodoses i dag utifrån en förhållandevis liten grupp medborgare, som knappast kan sägas vara representativa för befolkningen i sin helhet.

Rekryteringen av nämndemän borde lösas genom att underlaget breddas till att omfatta även medborgare utanför de etablerade partierna. Detta skulle med största sannolikhet leda till fler ungdomar och fler invandrare bland nämndemännen. Det svenska systemet med nämndemän som utses av de

Fel! Okänt namn på

politiska partierna måste anses som världsunikt. De svenska nämndemännen är lekmannadomare. De har alltså att ta ställning till allt som skall prövas av domstolen, och inte som i t.ex. det anglosaxiska jurysystemet enbart till skuldfrågan. Att låta dessa domare utses av de politiska partierna är inte förenligt med synen på domstolarnas oberoende av det politiska systemet.

Samtidigt är det viktigt att behålla det folkliga inflytande nämndemännen utgör för att balansera den juridiska expertisen. Ett system där nämndemän utses bland domsagans myndiga befolkning är därför önskvärt. En tänkbar modell kunde vara att låta dem som är intresserade av nämndemannauppdrag kontakta en nämndemannaförening i sin hemort, en annan kan vara att de vänder sig direkt till domstolen. Lottning bland befolkningen enligt nordamerikansk modell kan kanske också övervägas. Det borde inte vara ett oöverstigit hinder att finna en lämplig metod att från ett mycket brett underlag utse intresserade medborgare till dessa viktiga uppdrag så att nämndemannakåren kan både förnyas och förnygras. Rimliga ekonomiska villkor för nämndemännen skulle med all säkerhet också underlätta en bredare rekrytering.

En väl fungerande demokrati förutsätter inte bara ett väl fungerande rättssystem utan också att medborgarna hyser ett gott förtroende för rättsstaten. Om medborgarna tappar förtroendet för rättsmaskineriet spelar det ingen roll att avgörandena är materiellt riktiga. För att tilltron till rättsväsendet skall kunna stärkas är det av central vikt att uppsättningen av nämndemän i våra domstolar bättre speglar sammansättningen av medborgare i samhället vad avser ålder, kön och bakgrund. Det har visat sig att de politiska partierna med nuvarande system inte klarat av detta. Hur detta skall gå till bör därför närmare utredas.

Stockholm den 5 oktober 2009

Helena Bargholtz ()